

СТУДЕНТСТВО ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1944-1957 РОКАХ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗВІТІВ ВИКЛАДАЧІВ

У публікації на основі викладацьких звітів по навчально-методичній, ідейно-виховній та самостійній роботі подано загальний образ студентської молоді історичного факультету Львівського державного педагогічного інституту. Звернено увагу на особливості навчального та ідейно-виховного процесу, які повністю опирались на ідеологічну основу правлячого режиму, а також проаналізовано методи виховання радянського світогляду у студентів-істориків. Досліджено своєрідність студентського середовища історичного факультету, яке виникло внаслідок поєднання молоді з «чистим політичним минулим» із східних та західних областей України, що призвело до фактичного поділу студентства на «місцевих» та «східняків», які відрізнялись не лише мовою, а й релігійністю, політичним та історичним баченням. Наслідком цього стало закріплення упередженого ставлення викладацького складу до місцевої молоді, яка розглядалась як «неблагонадійна» та як «агентура українсько-німецьких націоналістів».

Проаналізовано процес так званого перевиховання місцевого студентства в дусі марксистсько-ленінських теорій, що контролювався на рівні партійних органів, тому регулярно вносились зауваження про недостатність ідейної роботи із студентами у навчальній, виховній та самостійній роботі. З метою високої ефективності та швидшого встановлення радянського світогляду на історичному факультеті було запроваджено академічні групи, які очолювали академічні керівники або «ідеологічні» керівники. В їх обов'язки входило збір інформації про кожного студента групи: адресу проживання студента; точну адресу місця перебування студента та його сім'ї; дані про сім'ю; загальний та політичний світогляд; успішність та політична налаштованість; побут студента; можливість; дисциплінованість та моральність; ставлення до партії; розуміння ідеології; бачення історичного процесу та релігійність. Аналіз даної інформації давав змогу виявлення студентів, які вели антидержавну діяльність або володіти певною інформацією про представників так званих «націоналістичних груп». Повідомлення про таких студентів передавали компетентним органам. Така робота із студентами мала ще одну мету – виявлення основних чинників, які гальмували процес прийняття радянської ідеології. Якісним показником правильного ідеологічного виховання був ріст комсомольської та профорганізації з числа студентів історичного факультету.

Ключові слова: студентство, історична освіта, навчальний процес, ідейно-виховна та самостійна робота, радянський світогляд, ідеологія.

З приходом радянської влади в Західну Україну розпочався процес насильницької ідеологізації та «правильного» комуністичного виховання. Особливої уваги потребувала молодь, яка або критично не сприймала нової ідеології, або намагалась в складних політичних умовах тримати нейтралітет. Методи роботи з першими є добре відомими – розстріли, ув'язнення та заслання. До молоді, яка не входила ні до лав підпілля, ні до лав комсомолу застосовувались більш м'якші методи, адже ця молодь, за партійними мірками, потребувала правильного комуністичного виховання. Головним носієм цього «правильного» виховання стала освіта, а на плечі історичної освіти та науки впав тягар не лише пояснення на основі історичних фактів правоти нової ідеологічної доктрини, а й виховання студентів-істориків із «зрілим» радянським світоглядом, які мали стати популяризаторами радянської ідеології в школі. Відповідно, розпочався процес відновлення та створення вищих навчальних закладів на радянський лад.

У лютому 1940 р. на базі колишнього педагогіуму було створено Львівський державний педагогічний інститут. У статуті передбачалось, що АДП є самостійним навчальним закладом республіканського значення, який готував майбутніх вчителів середньої та неповної середньої школи [1, арк.1-3]. Термін навчання у педінституті складав чотири роки.

Від 20 серпня 1944 р. інститут відновив свою діяльність після трьохлітньої вимушеної перерви внаслідок німецької окупації. До радянських вузів молодь західних областей ставилась дуже обережно, тому з метою забезпечення набору студентів на навчання в УРСР розгорнулася ціла рекламна кампанія, яка широко пропагувала переваги та перспективи навчання у АДП. За цих обставин на історичному факультеті педагогічного інституту виник певний синтез студентства, який базувався на поєднанні молоді із різних областей, із різним історичним та політичним світоглядом.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність праць, тематика яких є дотичною до даної проблематики. Особливості відновлення та діяльності вищої історичної педагогічної освіти в Україні висвітлено у роботі Н. Венцивої [2]. У дослідженні виняткову увагу приділено ідеологізації навчального процесу, проблемі професійної підготовки майбутніх вчителів історії та організації наукової і самостійної роботи студентів.

Питання матеріально-технічного забезпечення та науково-педагогічних кадрів у вузах Західної України проаналізовано у роботі С. Герогової та Т. Марусик [3]. Автори звертають увагу на стан вузів після війни та роботу партійних органів з метою «правильного» перевиховання студентів, вчителів, науковців та всієї інтелігенції. Внаслідок цього на роботу в Західну Україну спрямовували спеціалістів із інших областей УРСР, що підкреслювало політичну недовіру до місцевих кадрів.

У праці А. Черненко, яка була видана у 1960 р., з позитивної сторони охарактеризовано вплив на навчально-виховний процес партійних органів та діяльність комсомольських студентських ор-

ганізацій, які мали забезпечувати високий ідейний рівень серед студентської молоді [4].

Більш критичний аналіз втручання партійної політики у історичну освітню сферу розглянуто у роботі Ю. Кислої [5]. Досліджено процес вироблення єдиної правильної моделі трактування історії України у контексті партійних вимог. Автор робить висновок, що зміна історичної пам'яті була прямо залежною до ідеологічних трансформацій правлячого режиму.

Основою для написання даної роботи стали звіти викладачів історичного факультету Львівського державного педагогічного інституту по навчально-виховній та самостійній роботі, які збираються у фондах ДАЛО м. Львова.

Метою даної роботи є охарактеризувати студентство історичного факультету ЛДПІ, що передбачає вирішення наступних завдань: проаналізувати зазначені звіти викладачів, які містять інформацію про окремих студентів та груп студентів історичного факультету, а також визначити загальний образ студентського середовища.

Вступна кампанія у 1944 р. була досить неуспішною, адже планувалось прийняти на навчання 700 студентів, а вступили лише 220. Причини цього вбачали у транспортних труднощах, що виникли в умовах війни; недостатності серед місцевого населення вступників із відповідною освітою; роботою українського підпілля, що проводило агітацію серед населення проти вступу української молоді до радянських вузів; знищенням німецькими військами значної кількості студентів, які навчалися в інституті до війни; а також пізнє поновлення роботи інституту, адже Львів було звільнено 27 липня, а роботу відновлено 20 серпня [6, арк.1].

Всі вступники подавали відомості про національність (українці, росіяни, поляки та євреї), приналежність до партії та комсомолу, участь у Другій світовій війні. Важливе значення мало «чисте» політичне минуле студента та його сім'ї.

З метою виявлення «неблагонадійних» студентів, секретар Львівського обкому КП(б)У в листі до Л. Кагановича писав, що «Львівський обком КП(б)У намітив провести перевірку соціального стану всіх, хто поступає... і таким чином закрити доступ у радянські вузи вороже налаштовано молоді» [3, с.103]. Пошук «неблагонадійних» продовжувався і серед студентів, які вже навчалися в інституті, слідчі проводили повторні форми допитів. При викритті антирадянської діяльності дирекція педагогічного інституту була зобов'язана відсторонити таких студентів від навчання, в рідкісних випадках оголошувалась сувора догана [7, арк.141].

Студентів першого року навчання розподіляли по академічних групах, які розглядалися як основа навчального та ідейно-виховного процесу. З кожної академічної групи обирали старосту, комсоргів, профоргів, редакційну колегію, встановлювали за студентами певні обов'язки [8, арк.30].

До кожної академічної групи закріплювали керівника або, як інколи зустрічається, «ідеологічного керівника». В його обов'язки

входило визначення нового контингенту студентів, що мало на меті знайомство зі своєю групою та збір потрібної інформації: адресу проживання студента у Львові; точну адресу місця перебування студента та його сім'ї (при потребі перевірялось персонально, ознайомлювались із місцем праці); дані про сім'ю; загальний та політичний світогляд; успішність та політична налаштованість; побут студента; заможність; ставлення до питань релігії; дисциплінованість та моральність [9, арк.125].

Всі керівники академічних груп були зобов'язані щомісячно звітували перед дирекцією інституту та партійним комітетом. В разі виявлення неналежного ставлення чи помилок у роботі з групами керівникам вносилися догани. Така увага до студентів пояснювалась тим, що в Західній Україні склад студентів був «засмічений людьми неперевіреними з політичної та моральної сторони». Партійні, профсоюзні та комсомольські організації регулярно виявляли студентів, які вступили до інституту з так званими «ворожими цілями». Таких студентів виключали з інституту, а їх списки подавали в Міністерство освіти УРСР [10, арк.9].

Основними причинами для відрахування з інституту були: від'їзд студента в порядку репатріації до Польщі, переведення до інших навчальних закладів у зв'язку із переїздом родини, сімейні обставини, неуспішність, антиморальні вчинки та затримання органами спеціальних служб [11, арк.2].

Навчальний процес проходив в умовах пристосування історичної освіти до марксистсько-ленінської теорії, що мала на меті виховання студентів-істориків зі «зрілим» радянським світоглядом для забезпечення у майбутньому виховання учнів у дусі радянського патріотизму. Проте виховання у студентства цього «радянського світогляду» в умовах повоєнного Львова проходило доволі своєрідно.

Протягом 1944-1946 рр. навчальна робота гальмувалась унаслідок двох причин: відсутністю гуртожитку та недостатньою навчально-матеріальною базою. Два гуртожитки інституту протягом двох років були зайняті військами НКВС, тому частина студентів проживала у навчальному корпусі, що призвело до зменшення аудиторного фонду [12, арк.1]. Ще однією незручністю стала нестача стільців, інколи студенти змушені були переносити стільці з аудиторій до кабінетів і назад. [13, арк.2].

Кабінет історії, кафедра історії СРСР і загальної історії розташовувались в одному приміщенні, де також проводились лекції. В кабінеті було темно і холодно, студенти більш ніж півгодини не витримували холоду, тому залишали приміщення. Така поведінка студентів була більш ніж зрозумілою викладачам, адже на початку навчального року в цій аудиторії було взагалі відсутнє скло у вікнах, згодом цю проблему було усунуто, але залишились проблеми з опаленням та освітленням [14, арк.135].

Найгірше забезпечення підручниками було на історичному факультеті. З деяких дисциплін було по дві-п'ять книг на весь курс, таке ж становище було з історичними картами [15, арк.79].

Тому базою для підготовки до занять були конспекти лекцій, додатково студенти використовували старі підручники, які не відповідали новим вимогам.

З усіх дисциплін найбільша успішність була з основ марксизму-ленінізму, адже цей предмет був найкраще забезпечений літературою та відіграв важливе значення для встановлення радянської ідеології [16, арк.1]. Однак звіти з ідейно-виховної роботи паралельно інформують про те, що деякі студенти цілеспрямовано ігнорували цей курс та не відвідували лекції [17, арк.16].

Ще однією особливістю навчального та ідейно-виховного процесу була студентська аудиторія, яка об'єднувала молодь західних, центральних та східних областей. У викладацьких звітах присутній поділ студентів на «місцевих» (студенти Західних областей України) та «східняків» (Центральної та Східної України).

Практика поділу студентства на місцевих і не місцевих була характерна для львівських вузів, що підкреслювало певну нерівність між студентами та закріплення за ними відповідних «ярликів». Щоб не загострювати конфлікт серед студентства, у 1947 р. Львівський Обком КП(б)У прийняв рішення ліквідувати цей «штучний поділ» [18, арк.65].

Такий розподіл студентства досить широко відобразився у навчальному та ідейно-виховному процесі на історичному факультеті. До кожної групи розроблявся спеціальний підхід із врахуванням їх особливостей. Так, наприклад, погану підготовку студентів, а також своєрідне сприйняття нового матеріалу пояснювали по-різному: «В період німецької окупації молодь східних областей була відірвана від навчання, не всі зуміли переналаштуватися за роботу із книгами, тому багато студентів були відраховані після першого семестру».

Підготовка місцевих студентів характеризувалась особливо слабкою, адже вони погано володіли російською мовою та літературою [19, арк.2]. Великі труднощі виникали із вивченням основ марксизму-ленінізму. У звітах про роботу кафедри за 1944-1945 навчальний рік подається загальна характеристика місцевого студентства: «не знають таких питань, які давно увійшли в побут молоді східних областей, слабо орієнтуються в конкретних історичних датах історії комуністичної партії та у працях діячів Жовтневої революції» [20, арк.20-21].

Під час обговорення певних історичних тем чимала увага надавалась місцевому студентству, яке не сприймало концепцій радянської історичної науки. Така позиція, на думку викладачів, сформувалась внаслідок:

– «виховання молоді Західних областей у буржуазно-націоналістичному дусі, буржуазною школою та буржуазним суспільством». Як доказ цього зазначалось, що на першому курсі історичного факультету студенти сприймали приєднання Західних областей, і Львова зокрема, як агресивну політику Радянського союзу, а не як об'єднання українських земель у складі СРСР;

– «ця молодь виховувалась в умовах загострення національних відносин між українцями і поляками». Під час лекцій при обговоренні принципів радянського патріотизму, а саме «великої дружби народів» Радянського Союзу, окремі студенти вказували, що між поляками і українцями не може бути нічого спільного;

– «молодь Західних областей з малих років виховувалась під великим впливом церкви і церковників». На лекціях із матеріалістичної історії про створення та походження життя на землі студенти стверджували, що цей початок дала надлюдська сила – «Бог».

У звітах повідомляється, що внаслідок християнського виховання у низки місцевих студентів виникала «психологічна боротьба», що затримувала формування нового світогляду. Адже студенти, які навчалися на відмінно, опрацювали марксистську літературу, вільно володіли матеріалом, цитували окремі вислови із творів класиків марксизму, «переживали складну боротьбу до формування свого світогляду».

У розмові з викладачами студенти відзначали, що читаючи марксистську літературу, слухаючи лекції, вони переконуються в перевагах радянського світогляду, однак відвідуючи церковні служіння, слухаючи промови «церковників», вони знов починають вагаться. Одна студентка говорила про те, що коли вона знімала хрестик, то її мучили докори сумління і дівчина почувалась надзвичайно пригніченою, тому одягла хрестик назад та заспокоїлась.

Питанню впливу християнського виховання на місцеву молодь приділялась велика увага, бо релігія не входила в межі ідеології і заважала формуванню радянської свідомості у студентів. Тому дирекція інституту вводила в усі сфери навчального процесу антирелігійну пропаганду. Всі викладачі були зобов'язані доповнити свої курси даною тематикою, щоб підкреслити релігію як архаїчний пережиток із її згубним впливом для «нового» суспільства [21, арк.136]. Для студентів було розроблено спеціальний курс лекцій «Уніатська церква – запеклий ворог возз'єднання українського народу в єдиній українській радянській державі», а для викладачів «Антирелігійне виховання на уроках історії і конституції» [22, арк.64].

Інформація, виявлена керівниками академічних груп та викладачами окремих дисциплін, подавалось на розгляд керівництву інституту, яке в разі потреби передавало її службам НКВС [23, арк.30].

У викладацькій документації важлива увага надавалась ідейно-виховній роботі із студентами, яка простежується у всіх сферах студентського життя: від навчання до організації самостійної роботи. Якісним показником правильності ідейно-виховної роботи на факультеті вважалось збільшення комсомольської та профорганізації з числа студентів-істориків [24, арк.54].

Ще однією ознакою правильного виховання студентів стала «ідеологічна» боротьба на факультеті, яка передбачала виявлення та повідомлення студентами про окремих студентів, за якими

було помічено антирадянську діяльність [25, арк.141]. Керівництво інституту розглядало такі донесення як показник високого ідейного рівня.

Ідейне виховання студентів здійснювалось в процесі навчальної та самостійної роботи, у зв'язку з тим, багато уваги приділялося питанням політичної цілеспрямованості всіх видів навчального процесу та підвищенню ідейно-теоретичного рівня викладання. На факультеті діяли студентські гуртки з історії СРСР та загальної історії, які входили в студентське наукове товариство інституту, що об'єднувало шістнадцять студентських наукових гуртків [26, арк.28]. Керівництво інституту та центральні органи влади підтримували та заохочували їх діяльність, викладачі надавали методологічну та теоретичну допомогу, оскільки створення наукових студентських організацій набувало загальнодержавного розмаху. Зокрема, було засноване Всесоюзне товариство в справі поширення політичних та наукових знань [2, с.34].

Важливе значення для навчальної та ідейно-виховної роботи мали конференції, які часто виходили на загальноінститутський рівень, тому секції відповідали певним факультетам. Головною тематикою було дослідження праць Й. Сталіна, а також різних напрямків та проблем соціалістичного будівництва в контексті історичного процесу [27, арк.247]. Метою таких конференцій було залучення великої кількості студентів до обговорення проблем та недоліків соціалістичної системи, щоб показати, що влада є лояльною до критики. Це давало змогу простежити політичну налаштованість студентів та допомагало виявити студентів, яким потрібно було приділити більше уваги у «правильному» політичному вихованні.

Рішення XX з'їзду ЦК КПРС та виступ М.С. Хрущова «Про культ особи і його наслідки» розпочали зміну ідеології в напрямку десталінізації, що відобразилося на історичній освіті. У звітах зазначається, що студенти-історики у своїх відповідях часто використовували застарілі дані, не враховуючи виступ М.С. Хрущова, тому на політгодинах в обов'язковому порядку студентів було ознайомлено з новим напрямком ідеології, де основний акцент ставився вже на дружбу народів СРСР, радянський народ та радянський патріотизм [28, арк.36-38]. Важливе значення для студентського виховання мала актуалізація цих понять, адже вони використовувалися владою з метою накладання поверх національності ідентифікації себе як представника радянського народу [5, с.229].

З огляду на викладацьку звітність, самостійна робота студентства була такою лише з назви, оскільки вона повністю контролювалась, організовувалась та проводилась викладацьким складом. Викладачі складали графіки самостійної роботи студентів, розподіляли матеріал для підготовки до семінарів [29, арк.13], розробляли списки рекомендованої наукової та художньої літератури, проводили консультації, організовували проведення виставок, експозицій та тематичних вечорів [30, арк.210].

З метою охоплення всіх сфер студентської самостійної роботи було відкрито гурток історії, проводилися художні читан-

ня, відвідування театрів, концертів, кінотеатрів. В інституті був студентський хор, драматичний гурток, духовий оркестр. Організовувались екскурсії по Львову, а також в Карпати, Київ, Харків, Херсон, Одесу та Москву і Ленінград (якщо Міністерство освіти надавало дозвіл) [31, арк.121-122].

Всупереч різних методів підвищення ідейного виховання студентства до інституту таки потрапляла так звана «агентура українсько-німецьких націоналістів» і «куркульських елементів». Це аргументувалось тим, що на початку 1948-1949 навчального року невідомі знищили фото директора інституту, а також працівниками НКВС було затримано осіб при спробі проникнення в приміщення інституту. Внаслідок цього було видано постанову «Підготовка педагога в умовах Західних областей України», що ставила перед всім професорсько-викладацьким складом, а особливо перед комуністами «потребу врахування всіх особливостей оточення і глибокої наполегливості роботи, яка виходить за межі оплачуваних годин», що передбачало вивчення контингенту студентів із різних сторін навчального процесу [32, арк.125].

Згідно рішень парторганізацій викладачі були зобов'язані чергувати в гуртожитку, де для студентів проводили лекції. Тематика концентрувалась на формуванні науково-матеріалістичного світогляду, радянського патріотизму, на рисах радянського студента, любові до своєї професії та морально-політичних якостей майбутніх вчителів [33, арк.2].

Незважаючи на регулярні заходи підвищення рівня ідейно-виховної роботи у партійної верхівки все-таки виникали зауваження. Так, на обласному партійному та вузівському активі, в грудні 1949 р. М.С. Хрущов звернув увагу партійних та комсомольських організацій львівських вузів на ряд помилок у роботі із студентами [4, с.41]:

- до академічних груп були прикріплені викладачі із недостатнім рівнем підготовки, тому політзаняття отримали більше навчальний ніж ідейно-виховний характер;

- тематика політзанять для студентів не враховувала питань, які найбільше були потрібні для партії: антирелігійна пропаганда та боротьба з українським підпіллям, мало уваги було приділено колгоспному рухові. Тобто акцент мав ставитись на обговорення та пояснення основних проблем тогочасного радянського суспільства: «Шляхи та методи будівництва в нашій країні соціалістичного суспільства», «Держава і національне питання» і т.п.

- основною ланкою пропагандистської роботи визначалась академгрупа, що не враховувало індивідуальних особливостей кожного студента [34, арк.17].

Ці доповнення дають змогу простежити ставлення партійного керівництва до освіти як до методу більшовицької пропаганди, цільове призначення якої було не стільки навчання, а ідейно-виховна робота, що мала забезпечити лояльність до партії. Вимоги до історичної освіти були ще більшими. На історичному

факультеті у викладі матеріалу увага приділялась історіографічним питанням, критиці зарубіжної історіографії щодо важливих історичних проблем, вагоме місце у всіх лекційних курсах приділялось різним етапам історії та ролі в них «народних мас» [35, арк.133], при цьому матеріал мав бути насичений «високою більшовицькою переконливістю та пристрасною, ширим бажанням дати не лише максимум знань, але й переконати студентів у правоті марксистсько-ленінських поглядів та навчити студентів критично сприймати курс» [36, арк.2 зв.].

Історичний факультет ЛДПІ було ліквідовано у 1957 р. (у звітах про роботу ЛДПІ за 1956-1957 навчальний рік вже не зазначалось історичного відділу історико-філологічного факультету) [37, арк.2], всі студенти переведені на навчання до Львівського державного університету ім. Івана Франка на історичний факультет [38, арк.5].

Загалом, студентство історичного факультету ЛДПІ пережило певну трансформацію історичного і політичного бачення. У викладацькій документації це відображено як встановлення радянського світогляду за допомогою не лише історичної освіти у педвузі, але й цілої системи радянської освіти Західної України, яка мала переконати молодь у правильності ідеології.

Студентське середовище, яке виникло на історичному факультеті, дає змогу простежити ставлення та методи роботи зі студентами з різних областей України та виняткову увагу до місцевої молоді, яка відрізнялась мовою, поведінкою, цінностями, баченням історії та незнанням марксистсько-ленінських теорій, що поставила перед партійним керівництвом ще більшу потребу політизації навчального процесу на історичному факультеті ЛДПІ.

Головним завданням такої освіти було виховання вчителя історії з радянським світоглядом, який мав пропагувати боротьбу із «низькопоклонством» перед іноземною наукою, космополітизмом, шовінізмом, націоналізмом та релігійністю, тобто вчитель історії, опираючись на історичне підґрунтя, мав стати популяризатором радянської ідеології.

Дана тема є складовою частиною загальної проблеми встановлення та функціонування радянської системи історичної освіти із всеохоплюючим ідеологічним контролем, тому може бути корисною не лише для вивчення зміни змісту історичної освіти, а й впливу такої освіти на національну історичну пам'ять студентської молоді.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.), Ф.Р-7. Оп.1.
2. Венцева Н.О. Особливості підготовки вчителів історії в Україні в 40-60 х роках ХХ ст. // *Збірник наукових праць Бердянського державно-педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ: БДПУ, 2012. № 1. С. 32-36.
3. Герегова С., Марусик Т. Розвиток вищої історичної освіти у західному регіоні України (друга половина 40-х – перша половина 50-х рр. ХХ ст.) // *Український історичний журнал*. 1997. № 3. С. 101-108.

4. Нам партія силу дала (з історії комсомольської організації Львівського державного університету імені Івана Франка) / відп. ред. А.М. Черненко. Львів: Видавництво Львівського університету, 1960. 92 с.
5. Кисла Ю. Конструювання української історичної пам'яті в УРСР впродовж сталінського періоду (1930-1950-ті рр.) // *Міжкультурний діалог*. Київ: Дух і літера, 2009. Т. 1: Ідентичність. С. 221-244.
6. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.31.
7. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.70.
8. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.96.
9. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.56.
10. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.54.
11. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.35.
12. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.35.
13. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.31.
14. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.130.
15. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.47.
16. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.35.
17. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.33.
18. Держархів Львівської обл. Ф.П-66. Оп. 1. Спр.208.
19. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.35.
20. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.33.
21. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.130.
22. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.96.
23. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.96.
24. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.70.
25. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.70.
26. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.148.
27. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.96.
28. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.140.
29. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.32.
30. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.96.
31. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.56.
32. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.56.
33. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.128.
34. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.54.
35. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.130.
36. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.33.
37. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1. Спр.161.
38. Держархів Львівської обл. Ф.Р-7. Оп. 1.

И. П. Антоняк

Студенчество исторического факультета Львовского государственного педагогического института в 1944-1957 гг. сквозь призму отчетов преподавателей

В статье на основе преподавательских отчетов по учебно-методической, идейно-воспитательной и самостоятельной работе представлен общий образ студенческой молодежи исторического факультета Львовского государственного педагогического института. Обращено внимание на особенности учебного и идейно-воспитательного процесса, которые полностью опирались на идеологическую основу правящего режима, а также проанализированы методы воспитания советского мировоззрения у студентов-историков. Исследовано своеобразие студенческой среды исторического факультета, которое возникло в результате сочетания мо-

лодежи с «чистым политическим прошлым» из восточных и западных областей Украины, что привело к фактическому разделению студенчества на «местных» и «восточников», которые отличались не только языком, но и религиозностью, политическими, а также историческими взглядами. Результатом этого стало закрепления предвзятого отношения преподавательского состава к местной молодежи, которая рассматривалась как «неблагонадежная» и как «агента украинско-немецких националистов».

Проанализирован процесс так называемого перевоспитания местного студенчества в духе марксистско-ленинских теорий, который контролировался на уровне партийных органов, поэтому регулярно вносились замечания о недостаточной идейной работы со студентами в учебной, воспитательной и самостоятельной работе. С целью высокой эффективности и быстрого установления советского мировоззрения на историческом факультете были введены академические группы, которые возглавляли академические или «идеологические» руководители. Их обязанности заключались в сборе информации о каждом студенте группы: адрес проживания студента; точный адрес места пребывания студента и его семьи; данные о семье; общий и политический кругозор; успешность и политическая настроенность; быт студента; богатство; дисциплинированность и нравственность; отношение к партии; понимание идеологии; видение исторического процесса и религиозность. Анализ данной информации давал возможность выявления студентов, которые вели антигосударственную деятельность или владели определенной информацией о представителях так называемых «националистических групп». Сообщение о таких студентах передавали соответственным органам. Такая работа со студентами имела еще одну цель – выявление основных факторов, тормозящих процесс принятия советской идеологии. Качественным показателем правильного идеологического воспитания был рост комсомольской и профорганизации из числа студентов исторического факультета.

Ключевые слова: студенчество, историческое образование, учебный процесс, идейно-воспитательная и самостоятельная работа, советское мировоззрение, идеология.

Iryna Antonyak

Students of historical faculty of Lviv State Pedagogical Institute through teaching characteristics

In the publication on the basis of teaching reports on educational-methodological, ideological-educational and individual work the general image of students of the historical faculty of Lviv State Pedagogical Institute is presented. The attention is paid to the peculiarities of the educational and ideological-educational process, which are fully based on the ideological basis of the ruling regime. Also the methods of the historian students' Soviet worldview education are analyzed. The peculiarity of the students' environment of the historical faculty is investigated. It arose as a result of the combination of young people with a «pure political past» from the eastern and western regions of Ukraine, which led to the actual division of students into «local» and «easterners», which differed not only in language, but also religious, political and historical vision. As a result, the biased attitude of the teaching staff to the local youth has been established. The local youth was regarded as «unreli-

able» and as «agents of the Ukrainian-German nationalists». The process of re-teaching local students has been analyzed in the spirit of Marks-Leninist theories which has been controlled by the party officials, therefore regular comments were made about the lack of ideological work with students in educational and individual work. For the purpose of high efficiency and faster establishment of the Soviet worldview on the historical faculty the academic groups, led by academic leaders or «ideological» leaders, were introduced. Their responsibilities included collecting information about each student group: the address of the student's residence; exact address of the student's and his family's residence; family data; general and political worldview; success and political views; the life of the student; wealth; discipline and morality; attitude towards the party; understanding of the ideology; vision of historical process and religiosity. The analysis of this information made it possible to identify students who conducted anti-state activities or had some information about representatives of so-called «nationalist groups.»

Reports about such students have been forwarded to the competent authorities. Such work with students had another goal to identify the main factors that stalled the process of adopting Soviet ideology. The qualitative indicator of the correct ideological education was the growth of Komsomol and the trade union activity among the students of the historical faculty.

Key words: students, historical education, educational process, ideological and educational and individual work, Soviet worldview, ideology.

Отримано: 21.10.2017

УДК 378.011.3-051:34]:378.4(477.43)«1919/1920»

О. М. Завальнюк

ПІДГОТОВКА ПРАВНИКІВ У КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД (1919-1920 рр.)

Досліджується діяльність одного із навчальних підрозділів Кам'янець-Подільського державного українського університету – правничого факультету – щодо підготовки національно свідомих кадрів юристів для державних і суспільних потреб Української Народної Республіки. Зокрема, звернено увагу на обґрунтування необхідності підготовки правників у виші, прийняття закону про заснування цього навчального підрозділу, обсяги його державного фінансування, кадровий склад, проблему встановлення чисельного, національного, вікового і статевого складу студентського контингенту, організацію навчального процесу та його методичне забезпечення, інформаційну і матеріально-технічну базу, науково-дослідну роботу представників професорсько-викладацької корпорації, а також участь у державотворчих процесах, громадській та літературно-видавничій діяльності викладачів і студентських активістів.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський державний український університет, закон, правничий факультет, професорсько-викладацька корпорація, студентський контингент, організація навчального процесу, бібліотека, читальня, навчально-методичне забезпечення, науково-дослідна робота, громадська і літературно-видавнича діяльність.